

Svar till Eidem—Öhman

Demokrati är ett ord som används synnerligen flitigt idag på en mängd olika områden. Samtidigt är ordet starkt positivt värdeladdat. När man talar om tex ökad skoldemokrati har nog många en

ganska vag uppfattning om vad det är fråga om annat än att det är någonting bra, eftersom demokrati är bra. Vid krav på ökad precisering gissar jag att svaret skulle bli något om att alla i skolan skall

få vara med och bestämma. Denna mycket allmänna uppfattning om innebörden av begreppet demokrati ger väl i och för sig en ganska hygglig bild av vad demokratisträvandena ytterst går ut på: att skapa förutsättningar för att folk så långt möjligt skall kunna vara med och fatta beslut om sådant som på ett eller annat sätt påverkar dem. Samtidigt är det ingen tvekan om att en så allmän karaktäristik inte ger mycket vägledning om hur ett väl fungerande demokratiskt samhälle bör se ut.

Man bör ha klart för sig att denna allmänna definition av demokrati inte med nödvändighet innebär behov av kollektiva beslut. Den modell, som utgör grundstommen för det mesta av nationalekonomisk analys, nämligen modellen för den perfekt fungerande marknadsökonomi, visar vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att en ekonomi helt baserad på individuella beslut på marknader skall fungera effektivt. Bland dessa villkor ingår bl a antaganden som just innebär att ingen tredje part påverkas (positivt eller negativt) av en marknadstransaktion. Med andra ord skulle den perfekta konkurrensökonomi kunna anses vara demokratisk, eftersom inga beslut berör mer än två parter och dessa aldrig kan tvingas att ingå avtal. För att undvika missförstånd bör kanske påpekas att även i denna extrema form av decentralisering finns behov av kollektiva beslut, som rör tex grundläggande rättsregler, som är nödvändiga för att marknaden skall kunna fungera.

Den perfekta marknadsekonomin är inte en beskrivning — och är aldrig tänkt att vara en sådan — av hur verklighetens marknadsekonomi ser ut. Mycket av ekonomernas resonemang om sk marknadsmislyckanden går ut på att analysera varför och på vilket sätt verkligheten avviker från modellen. Det är uppenbart att marknaden på en mängd områden inte kan fungera perfekt därför att fler än två parter direkt påverkas av beslut. Det finns alltså behov av kollektiva beslut. Demokratiproblemet blir nu intressant på ett helt annat sätt än tidigare, men det

blir också mera komplicerat. Hur skall man konstruera regler för det kollektiva beslutsfattandet så att alla i det berörda kollektivet skall få sina speciella önskemål tillgodosedda i så stor utsträckning som möjligt? Och hur ser det "berörda kollektivet" ut? Med andra ord, vilka är det som påverkas av de beslut som skall fattas och därför bör få vara med och fatta dem?

Vad gäller den första frågan anknöt jag i min ledare till den vetenskapliga diskussionen om möjligheterna att konstruera beslutsregler som på ett perfekt sätt lyckas transformera de enskilda individernas önskemål till ett kollektivt beslut. Det visar sig att det i princip är omöjligt att finna några sådana perfekta beslutsregler. Dessa resultat som i och för sig har ett utomordentligt teoretiskt intresse får inte hårdnas. För den praktiskt inriktade diskussionen har de betydelse i det att de sätter fingret på det enkla, men ofta alltför förbisedda, faktum att kollektiva beslut *alltid* innebär en komplicerad process som vi saknar fullständig kunskap om.

Den andra frågan gällde vilka som skall inkluderas i det kollektiv som skall fatta beslut i en viss fråga. Av två skäl fokuserades min ledare på ett speciellt kollektiv, nationalstaten. För det första har demokratidiskussionen i första hand gällt just formerna för beslutsfattande i frågor, där alla medborgare i ett land är involverade. Politisk demokrati är ett relativt väldefinierat och välpenetrerat begrepp. För det andra utgick jag i ledaren från en enkel hypotes, nämligen att diskussionen om ekonomisk demokrati kommit på villospår genom att göra en, enligt min mening, falsk analogi mellan demokrati på det politiska området och demokrati på det ekonomiska området.

Eidem—Öhman tolkar mig på ett sätt som jag absolut inte avsett när de hävdar att jag företräder ett synsätt som innebär att demokratidiskussionen enbart begränsas till att gälla den politiska demokratin. Tvärtom menar jag att demokratidiskussionen blir aktuell så fort vi ser att det av olika anledningar finns behov av kollektivt beslutsfattande, vare sig det

gäller ett byalag eller ett helt land. Diskussionen om formerna för beslutsfattande och medinflytande i företagen, som är så aktuell idag, är, anser jag, ett bra exempel på hur frågan om vilka som skall innefattas i det beslutsfattande kollektivet debatteras. Av en rad skäl är de flesta idag ense om att åtminstone de anställda i ett företag bör få större möjlighet att påverka beslut som fattas i företaget. Men diskussionen om företagsdemokrati borde gälla vilka som skall vara med och påverka besluten i ett visst företag.

Mina kritiska synpunkter på begreppet

ekonomisk demokrati kan tyckas vara av enbart akademiskt intresse, en strid om ord. Men ord som upphöjs till slagord kan lätt få ett oerhört inflytande över samhällsutvecklingen. Ökad ekonomisk demokrati är en paroll som flitigt används av inflytelserika grupper och organisationer i det svenska samhället. Om begreppet demokrati används för att motivera att beslut, som borde fattas decentraliserat av ett begränsat antal beslutsfattare, förs över till stora oöverskådliga kollektiv, måste det enligt min mening kritiseras.

Staffan Viotti